

Sankt Bodils Brønd

En teori om hvad der måske skete med Sankt Bodils Brønd ?

På sit kort over Roskilde fra 1677 har Resen indtegnet fem brønde : Høye Brønd, St. Bodils Brønd, Byens Brønd, Alle Helgens Brønd og Hestemarkets Brønd.

Resens kort skal behandles med stor forsigtighed - målestoksforhold, bygningers størrelse og placering o.s.v. kan man ikke nødvendigvis regne helt med, men vi har et godt blik over byens fysiske forhold og de navne der knytter sig gader/stræder m.v.

Sankt Bodils Brønd er således placeret lige midt på det sted, hvor Skomagergade møder Ringstedgade, og man kan vel uden at overdrive sige, at det i givet fald må ha' været noget af en udfordring for datidens trafik.

Placeringen kan måske også have været lidt anderledes, men kravet til korttegneren har været at få det hele med - nummerangivelse, symbolet for en brønd og så na-

turligvis det faktum at der også har ligget nogle ejendomme - og der kan nemt været gået på kompromis ved udfærdigelsen af kortet - og datidens læsere af kortet har nok ikke tænkt så meget over det - og slet ikke Roskildenserne - de vidste jo godt hvor brønden lå !

Efter symbolet at regne, kunne brønden godt ligne denne - en solid kampestensbrønd som den i Ollerup Præstegaard -

men det behøver ingenlunde at være tilfældet. Hvis teorien i dette notat "holder vand" så tyder meget på at selve brønden i dybden var afstivet med solide træplanke. På den ene eller anden måde må brønden dog have været sikret således, at folk og fæ ikke drattede ned i brønden, men om det har været en stensætning som illustreret, eller en trækonstruktion kan vi ikke vide.

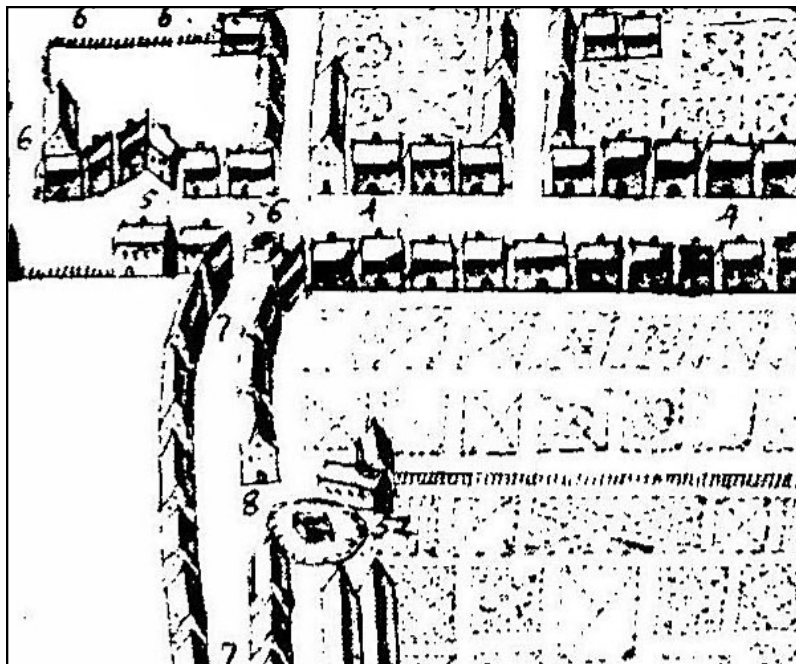
Sankt Bodils Brønd er ikke indtegnet på senere kort, så den første tanke må være, at den på et tidspunkt har ligget "for meget i vejen" - og er blevet kastet til, og behovet for vand til områdets beboere er så blevet dækket af den ganske nærliggende Høye Brønd, der i øvrigt er kendt som en af byens mest vandrige brønde.

I forbindelse med at grundene, som i dag er kendt som Skomagergade 31 og 33 samt Ringstedgade 1 og 3, blev bebygget med en helt ny købmandsgård i den absolut sidste del af 1600-tallet, er der imidlertid noget der tyder på, at brønden faktisk bliver liggende, hvor den hele tiden har befundet sig, men at udnyttelsen af matriklernes yderste grænser ved nybyggeriet betyder, at brønden "pludselig" befinder sig i den yderste del af den nye købmandsgård.

Den nye ejer af matriklerne var købmand Anders Sørensen Lange, der var en af det 18. århundredes største ejendomsbesiddere i Roskilde, og den første i slægten Lange, der helt frem til 1775 ejede matriklerne.

At have en god brønd på egen grund har givet været særdeles attraktivt, og hvordan det er faldet på plads vides ikke, men det virker som om at det er sådan det er foregået. Alternativt skulle brønden være kastet til og en ny gravet ikke så langt derfra – og det kan bestemt ikke udelukkes, men er vel ikke det mest sandsynlige. Man kan heller ikke "bare" flytte en brønd - den skal nødvendigvis ligge over et tilstrækkeligt vandførende lag – typisk en kilde.

Ved at sammenligne Resens kort fra 1677 og Marmillot's kort fra 1765 kan man - i det omfang man kan fæstne lid til detaljerne i kortene - se hvordan veje og bygningsplaceringer har ændret sig.

På Resens kort kan man se, at Ringstedgade tilsyneladende har haft en lille drejning mod højre i det sidste forløb ud mod Skomagergade.

Sankt Bodils Brønd er angivet med dels en tegning af en brønd og dels et nummer 56, som henviser til kortets stedsbetegnelser.

Det er lidt svært at forestille sig at det har været brøndens virkelige placering, for den blokerer jo nærmest for trafikken, men hvor den

helt præcist har ligget, kan man kun gisne om.

Marmillod's kort viser en meget smal Ringstedgade i den allersidste del af forløbet mod Skomagergade, men ikke det lille sving mod højre, som er ret tydeligt på Resens kort.

Der er ikke angivet en brønd på stedet, men Marmillod har i det hele taget ikke indtegnet disse på sit kort, så det kan man vist ikke udlede noget af.

Hvis man lægger Resens kort oven på Marmillod's kort og skalerer uden at ændre på proportionerne, får man et billede af hvordan vejforløb og bebyggelses placering kan have ændret sig mellem 1677 og 1765. Konturerne på Resens kort er trukket lidt kraftigere op, og Sankt Bodils Brønd er fjernet for overskuelighedens skyld.

Som man kan se, er der et pænt sammenfald m.h.t. Blågårdsstræde og Karen Olsdatters Stræde og store dele af Ringstedgade, og nu er det meget tydeligt at den købmandsgård, som blev bygget i den absolut sidste del af 1600-tallet, breder sig lige præcis der hvor Sankt Bodils Brønd må ha' ligget.

Der findes en ret detaljeret beskrivelse af købmandsgården i brandtakseringen fra 1761, som dels bekræfter at Skomagergade 31 og 33 var en sammenhængende bygning og at der var en længebygning i Ringstedgade hvori der lå en brønd med pumpe.

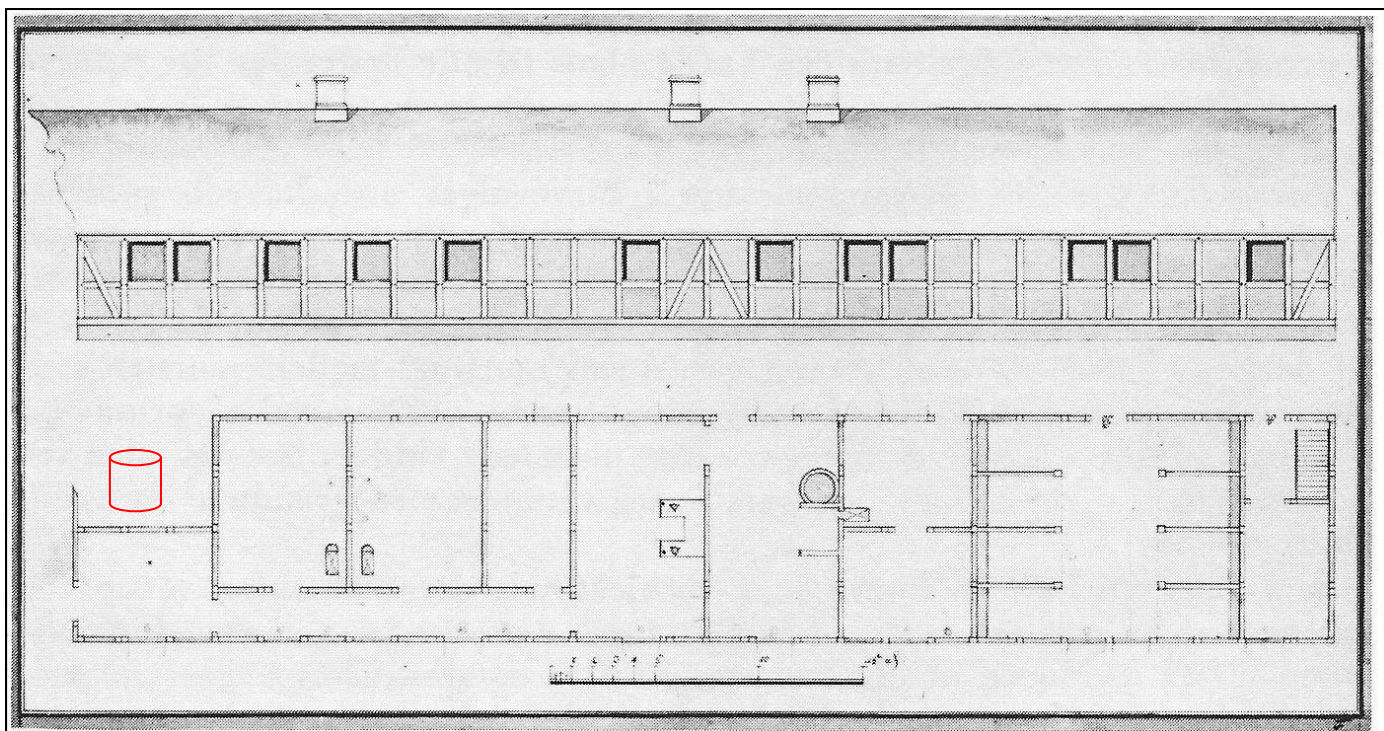
Det nævnes også, at der på stedet har været et temmelig stort bryggeri, hvor der blev fremstillet både øl og brændevin, så behovet for meget vand har absolut været til stede.

Der har utvivlsomt været mange brønde i byen, men de fleste har vist ligget på gårdspladserne, så at der har befundet sig en brønd inde i en længe må vist betragtes som lidt usædvanligt, og forklaringen kan meget vel være den, at brønden var der inden byggeriet fandt sted. Et gæt kunne være, at hvis der har været en kampestenssætning, så er ændret til et trædæksel med en trækonstruktion til en pumpe.

Det kan også se ud som om at historien gentager sig.

I 1766-1767 nedrives den gamle købmandsgaard, og de nye ejere borgmester Rasmus Lange og hans svoger kommercerråd Johan Jørgen Holst bygger hver deres ejendom på stedet - sidstnævnte på hjørnet af Skomagergade 33 og Ringstedgade 1 og 3.

Det er ganske sikkert, at brønden beholder sin plads. Vi ved ikke hvordan sidebygningen i Ringstedgade i første omgang har været indrettet, men vi ved helt sikkert, at da man i 1779-1780 bliver tvunget til at rykke sidebygningen 6 alen tilbage fordi Ringstedgade skulle udvides, ja så blev der igen i den helt nye sidebygning gjort plads til brønden

Ovenfor ser vi bygmester Anders Olsens projekt fra 1779, hvor man (markeret med rødt af undertegnede) ser brøndens sandsynlige placering, og man har altså fortsat prioriteret brønden så højt, at man ved nybyggeriet har "mistet" et antal kvadratmestre, som kunne have tjent som f.eks. boligformål.

Det skulle nu vise sig, at glæden over brønden blev relativ kortvarig, for 20 år senere i 1799 blev det konstateret, at det gamle brøndtømmer var oprådet, og jorden truede med at styrte ind. Byens magistrat, som på tidspunktet ejede bygningerne, ønskede i den forbindelse at brøndstedet blev flyttet, bl.a. fordi pladsen til brønden åbenbart var ganske trang. Det kan ikke undre, for vi ved at der i 1779/1780 skete en ændring i byggeriet, så der blev opført et smalt trappehus netop her i bygnings nordlige ende.

Magistraten regnede med at det gamle posttræ og pumpen kunne genbruges, men licitationen blev aflyst, da den gamle brønd simpelthen styrtede sammen.

Først i 1975, da Roskilde Kommune iværksatte en restaurering af "Farver Hammers Gaard", dukkede resterne af den gamle brønd op igen.

Iagttagelser på stedet bekræftede, at der var sket en sammenskrivning af brønden.

Chefarkitekt Mogens Suhr Andersen, som på kommunens vegne forestod renoveringen, fortæller at Roskilde Museum blev hidkaldt, men at der ikke var ressourcer til at foretage nærmere undersøgelser i den anledning, men museet bjærgede dog en del af brøndtømmeret, som må formodes nu at befinde sig i Roskilde Museums samlinger.

Det står enhver frit for at vurdere om at sammenkoblingen af alle disse iagttagelser blot er tankespind eller om det måske kan bidrage til den konklusion, at Sankt Bodils Brønd fungerede helt frem til 1799.

April 2015

Kurt Buchtrup